

RUDOLF VRBA

IK ONTSNAPTE UIT AUSCHWITZ

EEN WAARGEBEURD
VERHAAL

Schitterend boek • In één ruk uitgelezen •
Nog weken in je gedachten – *lezersreacties*

Inhoud

1	Toen de muziek stopte	9
2	Een zoon als ik	25
3	Ik werd een voortvluchtige	46
4	De SS in actie	66
5	De theorie van de kampen	86
6	Nieuwelingen	108
7	Kennismaking met Auschwitz	129
8	Een naakte wereld	155
9	De nacht van 29 augustus	181
10	'Dit is geen synagoge!'	208
11	Beterschap	227
12	Iwan de Verschrikkelijke	247
13	'Mensen vergassen is niet makkelijk'	267
14	'Vertrouw nooit een Duitser'	292
15	De ontsnapping	321
16	Verstoppen	353
17	We doen ons verhaal	376
18	Epiloog	393

Rudolf Vrba, 1924-2006

1

Toen de muziek stopte

Toen Heinrich Himmler op 17 juli 1942 een bezoek bracht aan het kamp in Auschwitz, stierf Yankel Meisel omdat er drie knopen misten van zijn gestreepte gevangenispak. Het was waarschijnlijk de eerste en zeker de laatste keer in zijn leven dat hij ooit slordig was geweest.

De meesten van ons mochten die kleine, oude Yankel wel, hoewel niemand hem echt kende. Hij was iemand die z'n zwarte ogen, die wel iets weg hadden van de oogjes van een teddybeer, altijd op de grond gericht hield. Iemand die zich onopvallend van taak naar taak bewoog, die alle bevelen gehoorzaamde en voortdurend opging in de saaie grijze achtergrond van het kamp.

Ja, als hij één ding wilde, dan was het onzichtbaar zijn, daarvan ben ik overtuigd. Uiteindelijk slaagde hij er niet in om dat begrijpelijke doel te bereiken, en ik heb altijd het idee gehad dat hij minder te lijden had onder de gevolgen van die mislukking dan onder de grootse, theatrale wijze waarop die aan de dag kwam. Hij had een hekel aan uiterlijk vertoon, maar kwam er ten slotte niet onderuit.

Terwijl Himmler en zijn gevolg de poorten van Auschwitz naderden, was het in feite Yankel Meisels eigen zorgeloosheid waardoor hij in de schijnwerpers kwam te staan. Zijn blokoudste zag dat het boordje van z'n hemd openstond. Snel werd hij doodgeknuppeld en, slechts een paar minuten voor

de meester arriveerde om het kamp te inspecteren, zogezegd onder het vloerkleed geveegd.

Yankel heeft nooit geweten dat hij zou sterven op de dag waarop de toekomst van Auschwitz bepaald werd. En wij die meer zorg hadden besteed aan onze kleren kwamen er slechts geleidelijk achter wat die toekomst voor ons in petto had.

Toentertijd wist ik in feite nog heel weinig van wat er om me heen gebeurde, en nog minder van wat er komen ging, want ik was pas zeventien dagen in het kamp. Mijn gedachten werden beheerst door het bezoek van Himmler omdat we het dagenlang vrijwel nergens anders over gehad hadden.

Ongeveer een week eerder, net op het moment dat we naar bed zouden gaan, kwam onze blokoudste binnengestormd. Het was onmiddellijk stil geworden, want dat hoorde zo, en dit was iemand die onze directe toekomst in z'n handen hield. Weliswaar was hij zelf ook een gevangene, net als wij, maar hij was ook een beroepsmisdadiger, een moordenaar om precies te zijn. Daardoor stond hij net een treetje hoger dan zij van wie de enige misdaad was dat ze Jood waren. Bovendien was hij Duitser, wat zijn status nog verder verhoogde.

Hij zei: 'Over een week zal er een heel grote gebeurtenis plaatsvinden in het kamp. We zullen bezocht worden door Reichsführer Himmler en de instructies voor het gedrag van de gevangenen zijn als volgt:

Zo vaak mogelijk zullen de gevangenen antwoorden met ja of nee. Ze zullen uiteraard met het grootst mogelijke respect spreken: "*jawohl, melde gehorsam*", "*nein, melde gehorsam*".

Als dit duidelijk niet voldoende is, zullen de gevangenen een zo eenvoudig mogelijk antwoord geven. Als ze gevraagd wordt naar de omstandigheden van het kamp, zullen ze zeggen: "Ik ben hier heel gelukkig, dank u, meneer."

Alles en iedereen in het kamp moet volmaakt schoon zijn, smetteloos. Er moet absolute orde zijn. Ieder die in gebreke

blijft bij het onvoorwaardelijk opvolgen van deze bevelen, zal uiterst streng gestraft worden.'

Toen ik die nacht ging slapen was ik zenuwachtiger dan anders. Alle anderen ook trouwens, want we wisten dat één stommitieit in de aanwezigheid van de Reichsführer een pak slaag zou betekenen, of de dood, of beide. Maar onze blok-oudste moet nog veel zenuwachtiger geweest zijn, want de volgende dag begon hij met ons het bezoek te oefenen, en dat deed hij met het vuur van een sergeant-majoor aan een Pruisische cadettenschool.

Hij liet ons in een rij staan en zei op barse toon: 'Ik ben de Reichsführer. Laten we eens zien hoe jullie je in mijn aanwezigheid gedragen.' Langzaam liep hij langs de rijen, een kleine moordenaar die zijn best deed een grote moordenaar na te apen. Hij staaarde ons om beurten grimmig aan. Als hij zag dat iemand vuile nagels had, of dat iemands klompen niet goed gepoetst waren, schold hij hem uit en sloeg hem met zijn bamboestok. Hij inspecteerde ons zelfs achter onze oren alsof we kleine kinderen waren, en liep toen de hele barak door, op zoek naar dekens die niet nauwkeurig waren opgevouwen.

De spanning groeide met de dag en kreeg het hele kamp in z'n greep, niet alleen de gevangenen maar ook de bewakers. De SS'ers, al nooit het toonbeeld van geduld, begonnen elkaar uit te kaffen. De zieken werden scherp in het oog gehouden, en zij die ontoonbaar bevonden werden, werden snel uitgeroeid. We kregen schone uniformen en we mochten ons zelfs iedere dag van top tot teen wassen.

Ook kreeg niemand van ons, bewakers noch gevangenen, meer zelfvertrouwen of leerden we ons te ontspannen door de oefeningen. Feitelijk waren we tegen de dag van het bezoek zo scherp afgesteld dat we niet veel meer konden hebben. We paradeerden in het warme, vriendelijke zonlicht dat de scherpe kanten van het kamp leek te verzachten, maar

niet onze zenuwen, en twee uur lang stonden we aangetreden, zwetend van de hitte en de spanning.

En toch, ondanks het feit dat we ons in zulke macabere omstandigheden bevonden, zagen we er waarschijnlijk nog uit als een redelijk presentabele groep mannen. We stonden in kaarsrechte rijen voor onze barakken, netjes en rechtop in onze uniformen, als goed geoefende zebra's. En ik was een zeer prominente zebra, zoals ik daar in de voorste rij van mijn blok stond. Daar was ik opzettelijk neergezet omdat ik, na slechts zeventien dagen in het kamp, er nog redelijk gezond uitzag.

Ik zat in feite op de eerste rang. Ik stond niet alleen vooraan in mijn blok, maar onze barak stond ook nog het dichtst naast de poort, die poort met het opwekkende opschrift: *Arbeit Macht Frei*. Het was onvermijdelijk dat ik een van de eersten was die Himmler zou zien als hij aankwam.

Let wel, het was geen voorrecht waar ik bijzonder blij mee was. Ik stond op een veel te opvallende plek om me veilig te voelen, want ik stond recht tegenover de SS-officieren en anderen die opgesteld stonden naast het exercitieterrein, de uniformen keurig geperst, de zwarte laarzen glanzend in het zonlicht en de zenuwen tot het uiterste gespannen.

In feite werd mijn positie alleen draaglijk gemaakt door de muziek van het Auschwitz-orkest, dat bestond uit een waarlijk uitstekende groep musici, afkomstig uit de grote steden van Europa. De dirigent had vroeger de leiding gehad over het Filharmonisch Orkest van Warschau, en terwijl we daar stonden te wachten probeerde hij ons op ons gemak te stellen met een prachtige uitvoering van een beroemde aria uit de Tsjechische opera *De verwisselde bruid*. Het was: *Waarom zouden wij niet vrolijk zijn, daar God ons kracht geeft*.

Dat was misschien niet helemaal de meest gepaste muziek voor mensen die doorlopend met de stank van de dood in

hun neusgaten rondliepen en die wisten dat ze elke dag zelf daaraan hun bijdrage konden leveren. Maar vreemd genoeg dacht bijna niemand van ons aan de dagen die voor ons lagen, want het enige wat er op dat moment toe deed was de verschijning van Reichsführer Heinrich Himmler. Voor één keer, zou je kunnen zeggen, stonden we aan dezelfde kant als de SS'ers, die ook wilden dat alles vlekkeloos zou verlopen. Plotseling stopte de muziek. Vanuit m'n ooghoeken, want ik durfde m'n hoofd niet te draaien, zag ik dat de dirigent vol verwachting naar de poort keek, waar een SS'er stond die hem zou waarschuwen als de stoet in zicht kwam. Daar stond hij, z'n dirigeerstok opgeheven, zich inhoudend tot het moment daar was om de muziek te spelen voor onze geëerde gast.

En toen gebeurde het. De catastrofe die iedere acteur vreest. Het dramatische moment van afgrijzen dat alleen bij de grootste gebeurtenissen past. De crisis die elk moment van de waarheid steeds weer schijnt te achtervolgen.

In de tiende rij van ons blok merkte de blokoudste dat bij Yankel Meisel enkele knopen misten.

Het duurde even voor de enormiteit van de misdaad tot hem doordrong. Toen velde hij hem met één slag. Een ongemakkelijk geschuifel ging door de gelederen. Ik kon zien hoe de SS'ers gespannen blikken uitwisselden, en toen zag ik de blokoudste met twee van zijn helpers Yankel de barak binnenslepen. Toen ze uit het zicht waren, gedroegen ze zich zoals mannen zouden doen die te schande gemaakt en verraden zijn. Ze sloegen en schopten het leven uit hem. Snel rosten ze hem af, als razenden, in een poging hem uit te wissen uit het tafereel en uit hun gedachten. En Yankel, die vergeten had zijn knopen aan te naaien, had niet eens het fatsoen om snel en stilletjes te sterven.

Hij schreeuwde. Een luide, klagende schreeuw, die schalde

door de warme, stille zomerlucht. Toen veranderde deze plotseling in het ijle geweeklaag van een eenzame doedelzak, maar ook toen hield het maar niet op. Het ging maar door en door; het overspoelde het vacuüm van de stilte, drong door in de strak in de hand gehouden geesten, van wie paniek zich meester begon te maken, het steeg zelfs uit boven de onregelmatig neerkomende klappen. Op dat moment, denk ik, was er niemand die Yankel Meisel niet haatte, die oude kleine Jood die alles verpestte, die ons allemaal in de problemen bracht door zijn niet aflatende, eenzame, zinloze protest.

Het geluid ging over in een zacht gejammer. Ik zag een SS-officier met een bezweet gezicht een korte knik geven in de richting van ons blok. Twee onderofficieren renden ernaartoe. En toen werd het stil.

De SS'ers kwamen vlug uit het gebouw gelopen en gingen terug naar hun plaatsen. De blokoudste en zijn onhandige collega-slaggers schuifelden er schaapachtig achteraan, gekwetst door de onrechtvaardigheid van het hele gebeuren. Van alle blokken moest juist dat van hen zichzelf te kijk zetten, en dat met de hete adem van Himmler in hun nek. Van alle mannen moest juist Yankel Meisel de boel verzieken.

Op het podium had de dirigent van het orkest geen vin verroerd. Hij had zijn ogen nog geen seconde van de SS'er bij de poort afgewend, de man die hem het teken zou geven. De muziek balanceerde op het uiteinde van zijn dirigerestokje, en dat was voor hem het enige wat ertoe deed.

Een korte, rustige waarschuwing. Himmlers gevolg was nog maar twintig meter van de ingang verwijderd. De dirigerestok begon met verfijnde precisie te bewegen en het orkest volgde gehoorzaam, levendig, schitterend, met een stuk uit *Aïda*. Het was *De triomfmars*.

De poort zwaaide open. Een lange, zwarte, open Mercedes reed langzaam en met oneindige waardigheid Auschwitz bin-

nen. Voorin zaten een chauffeur en een SS-officier in een bruin tenue. Daarachter zat Reichsführer Heinrich Himmler samen met Rudolf Höss, de commandant van het kamp. En in hun kielzog liep een bont gezelschap van hoge officieren. De groep bewoog zich voort met een tempo alsof het om een begrafenis ging, en in de jaren die volgden bleek het dat inderdaad te zijn geweest. Een begrafenisstoet.

Voor het orkest kwam de groep tot stilstand. Himmler stapte uit, glimlachend, duidelijk verrast en ingenomen met de muziek. Hij stond even stil om te luisteren en liep vervolgens, al babbelend met Höss, in de richting van ons blok. En terwijl hij naderbij kwam kreeg ik een absurd, overweldigend gevoel van opluchting.

Dagenlang hadden we met vrees naar dit moment toegeleefd. Uur na uur, dag en nacht. De gedachte eraan had ons vreselijk veel angst aangejaagd, tot Himmler in onze gedachten een almachtige boeman geworden was, een boze, lelijke duivel die onze botten zou vermalen als onze nagels vies waren. En nu bevond hij zich onder ons, zich voortbewegend met de elegantie en de charme van iemand uit de hogere middenklasse van het Engelse koningshuis, die geheel ontspannen in de welwillende atmosfeer van een Engels tuinfeest rondloopt.

Net als een lid van het Engelse koningshuis leek ook hij er slag van te hebben om anderen op hun gemak te stellen, zonder dat het hem enige inspanning leek te kosten. Lagerführer Aumeyer, de plaatsvervanger van Höss, deed stijfjes een stap naar voren, klikte z'n hakken tegen elkaar en doorboorde de lucht met een Hitlergroet. Himmler glimlachte, beantwoordde minzaam zijn groet, en nam hem op in de gezellige warmte van de binnenste cirkel. De stijfheid van de Lagerführer maakte plaats voor een respectvolle jovialiteit.

Vol verlangen starde ik naar de groep terwijl deze lang-

zaam in mijn richting liep, want tegen die tijd was mijn geest zo gemanipuleerd dat ik hen zag als heel bijzondere wezens. Zeker, het waren nazi's. Maar grote nazi's. Hatelijk? Ja. Maar toch ook bezienswaardig. Mannen die het leven van miljoenen in hun hand hadden, en de dood van miljoenen. Ik keek met enig ontzag naar hun uniformen met de messcherpe vouwen in de broek, hun smetteloze overhemden. En ik voelde een ongelofelijke kloof tussen hen en mij, ook al waren ze maar vijf meter van me verwijderd.

Himmler zelf kwam dichterbij. Ik bekeek zijn bleke, slappe gezicht, zijn uitdrukking die minzaam en tolerant was, ietwat verveeld en geamuseerd. Zijn montuurloze bril glinsterde in het zonlicht. In tegenstelling tot dat van de anderen leek zijn uniform niet helemaal goed te passen. Ik dacht: Deze man is geen monster. Hij lijkt meer op een schoolmeester. Een doodgewone, alledaagse schoolmeester!

Jaren later hoorde ik dat hij inderdaad leraar wiskunde was geweest voordat hij de bedenker van Hitlers vernietigingskampen werd. Voor hem was de dood niet meer dan een eenvoudige rekensom, eindeloze rijen van cijfertjes in een keurig bijgehouden tabel.

Nu stond hij vlak voor me. De fotograferende hielentickers draafden voor hem uit, hun camera's klikkend en ratelend. Zij stelden zich op en stommelden achteruit, plaatjes schietend op hun knieën, op hun buik, als razenden op zoek naar een nieuwe, onverwachte kijk op een klein stukje geschiedenis, heen en weer schietend als sleepboten voor een oceaanstomer.

Hij bereikte het eind van de rij, draaide zich om en liep weer terug, de gevangenen bekijkend met een beleefde belangstelling. Hij kwam weer vlak voor me langs, zo dicht dat ik hem aan had kunnen raken, en een seconde lang kruisten onze blikken elkaar. Hij had koude, onpersoonlijke ogen

die weinig leken op te merken. Toch merkte ik dat ik bij mezelf dacht: Als hij erachter komt wat hier gebeurt, dan zorgt hij er misschien wel voor dat het beter wordt. Misschien krijgen we dan beter eten. Misschien worden we dan niet meer zo veel geslagen. Misschien ... Misschien worden we dan voor de verandering eens wat rechtvaardiger behandeld.

Ziet u, ik was Yankel Meisel alweer vergeten. En alle anderen ook, enkel en alleen omdat Heinrich Himmler glimlachte. Ik weet nog dat ik dacht: Als ze hem maar alles lieten zien! Als hij er maar op zou staan om alles te zien: het vergassen, het verbranden, de wreedheid, alles!

En hij stond erop dat hij alles zou zien. Dat hoorde ik vlak na de oorlog, toen Rudolf Höss in z'n gevangenis in Krakow zijn autobiografie schreef, voordat hij aan zijn eigen galg in Auschwitz geëxecuteerd werd. De uitgever verzocht mij om de proefdruk van dit afschuwelijke document te lezen en te controleren, en ik las: *Daarna klom hij (Himmler) op de toren naast de poort en liet zich de verschillende delen van het kamp aanwijzen, en ook de waterafvoer die in aanbouw was, en de omvang van de voorgestelde uitbreidingen. Hij zag de gevangenen aan het werk en inspecteerde hun huisvesting en de keukens en de ziekenhuisvoorzieningen.*

Ik richtte zijn aandacht voortdurend op de gebreken van het kamp en hij zag ze zelf ook. Hij zag de uitgemergelde zieken, en de oorzaken van de ziekten werden hem openhartig uitgelegd door de artsen. Hij zag het overvolle ziekenblok. Hij hoorde van het sterftecijfer onder de kinderen in het zigeunerkamp en hij zag de kinderen die leden aan de vreselijke ziekte noma.

Hij zag ook de stampvolle hutten en de primitieve, ontoereikende latrines en badhuizen. De artsen vertelden hem over het grote aantal zieken en doden, en vooral de redenen daarvan. Alles werd hem uiterst nauwkeurig uitgelegd, en hij zag alles precies zoals het in werkelijkheid was, en hij zweeg.

Hij volgde het hele proces van de vernietiging van een transport van Joden dat zojuist aangekomen was. Hij bekeek ook kort de selectie van de gezonde Joden, zonder bezwaar te maken. Hij maakte geen enkele opmerking over het vernietigingsproces, maar bleef zwijgen. Ondertussen observeerde hij onopvallend de officieren en onderofficieren van het kamp die betrokken waren bij de werkzaamheden, inclusief mijzelf.

In het vrouwenkamp zag hij de benauwde barakken, de ontoereikende toiletvoorzieningen en de kapotte watertoevoer, en hij vroeg de officier die de administratie bijhield om hem de voorraad kleren te laten zien. Overal zag hij wat er mis was. Hij liet zich alle details van het rantsoeneringssysteem uitleggen, en de extra's voor degenen die zwaar werk deden.

In het vrouwenkamp woonde hij de afranseling van een vrouwelijke crimineel bij (een prostituee die doorlopend inbraak pleegde en alles stal wat ze te pakken kon krijgen) om het effect ervan te observeren.

De Reichsführer kreeg echter ook de nodige ontspanning. Tussen het werk door voldeed hij aan zijn sociale verplichtingen. Zo woonde hij op de eerste dag een diner bij dat gegeven werd voor alle bezoekers en alle officieren van het Auschwitz-commando. Hij stond erop dat hij hen stuk voor stuk zou spreken, om met hen over hun werk en gezinnen te praten.

Later bezocht hij het huis van Höss, was heel charmant tegen diens vrouw en kinderen, nam met veel belangstelling z'n meubilair op en zei tegen de commandant dat z'n huis uitgebreid zou moeten worden, daar het een officiële woning was. En voor hij vertrok zei hij: 'Ik heb je werk gezien en de resultaten die je geboekt hebt, en ik ben tevreden en dank je voor je inspanningen. Ik bevorder je tot Obersturmbahnführer.'

In feite was hij helemaal niet tevreden met wat hij gezien

had, maar het waren niet de vreselijke omstandigheden waar hij mee zat. Het waren de ontzettend inefficiënte methoden die gebruikt werden om de Joden te vernietigen die met duizenden tegelijk begonnen binnen te komen uit alle delen van Europa.

De gaskamers vormden slechts een tijdelijke oplossing. Het verbranden van lichamen in open greppels betekende een verspilling van kostbare brandstof, en zorgde ervoor dat de Duitsers die het nabijgelegen Poolse stadje Auschwitz bezetten, klaagden over de stank. Voor een voormalige wiskundeleraar was de hele gang van zaken stomweg te inefficiënt voor woorden.

En dus gaf hij het bevel tot het bouwen van de grootste, efficiëntste vernietigingsfabriek die de wereld ooit gekend heeft. Want de moderne, betonnen gaskamers en de enorme crematoria konden maar liefst 12.000 lichamen per dag verwerken, en dat deden ze ook. De machines van Auschwitz zogen in drie jaar tijd 2.500.000 mannen, vrouwen en kinderen op, en braakten hen weer uit als een onschadelijke zwarte rook.

Heinrich Himmler bezocht het Auschwitz-kamp opnieuw in januari 1943. Ditmaal was ik blij om hem te zien komen, maar niet omdat ik nog steeds een restje hoop had dat hij uit welwillendheid of rechtvaardigheidsgevoel ons lot zou verbeteren. We verwelkomden zijn aanwezigheid enkel en alleen omdat het betekende dat er één dag geen ongeplande afranselingen of afslachtingen zouden zijn.

Opnieuw werden we in rijen opgesteld, keurig netjes, met de zieken achterin en de gezonden vooraan. Opnieuw speelde het orkest en klikten de hielen en koesterden de tirannen zich in de schaduw van de meester. Opnieuw inspecteerde hij het kamp meter voor meter en veegde hij met zijn dikke,

pedante vinger over de schoorsteen van Auschwitz, kijkend of er stof op lag. En ditmaal was er geen Yankel Meisel die z'n kleine persoonlijke zandkorrel in de goed geoliede machine liet vallen.

Hoewel hij z'n ronde door het kamp met de voor hem gebruikelijke grondigheid maakte, was het weinig meer dan een aperitief voor de maaltijd die zou komen. Het belangrijkste doel van zijn bezoek was dat hij met eigen ogen de vruchten zou kunnen zien van de plannen die hij zeven maanden daarvoor had gesmeed.

Hij zou getuige zijn van de inwerkingstelling van 's werelds eerste lopendeband-moordmachine, het nieuwe speelgoed van commandant Höss, zijn crematorium. Het was waarlijk een schitterend ding, bijna honderd meter lang en vijftig meter breed, met vijftien ovens die elk in twintig minuten drie lichamen tegelijk konden verbranden, een betonnen monument voor de ontwerper, Herr Walter Dejaco.

Overlevenden van Auschwitz die, zoals ik, de slaven waren die het moesten bouwen, vinden het overigens wellicht interessant om te horen dat Herr Dejaco zijn beroep nog tot lang na de oorlog uitoefende, in Reutte, een stad in het Oostenrijkse deel van Tirol. In 1963 ontving hij de hartelijke gelukwensen van bisschop Rusk van Innsbruck voor de prachtige nieuwe pastorie die hij gebouwd had voor de pastoor van Reutte.

Maar in 1943 was er een oorlog aan de gang en hield hij zich bezig met een meer praktisch vertoon van zijn vaardigheden. De vernietigingsindustrie stond nog in de kinderschoenen, maar dankzij zijn efficiënte geest stond ze die ochtend toen Himmler ons bezocht, op het punt een grootse sprong voorwaarts te maken.

En hij kreeg zeker een indrukwekkende demonstratie te zien, slechts ontsierd door een tijdschema dat in menig klein

spoorwegstation in Duitsland de nodige hoofdbrekers zou hebben gekost. Commandant Höss, die niets liever wilde dan zijn nieuwe speelgoed zo efficiënt mogelijk uitstallen, had gezorgd voor een speciaal transport van 3.000 Poolse Joden die klaarstonden voor de slachtpartij op de moderne, Duitse wijze.

Himmler kwam die ochtend om acht uur aan en de show zou een uur later beginnen. Tegen kwart voor negen zaten de nieuwe gaskamers propvol, met hun slimme namaakdouches en de bordjes *Houd u schoon* en *Blijf rustig* enzovoort.

De SS'ers die de wacht hielden hadden ervoor gezorgd dat er geen millimeter van de ruimte verloren ging, door een paar schoten te lossen op de ingang. Hierdoor werden degenen die al binnen waren, aangemoedigd om zich zo ver mogelijk van de deuren te verwijderen en konden er nog meer slachtoffers bij gepropt worden. Toen werden de baby's en de heel kleine kinderen op de hoofden van de volwassenen geslingerd en werden de deuren gesloten en verzegeld.

Een SS'er die een zwaar militair gasmasker droeg, stond boven op de gaskamers, klaar om de capsules met Zyklon-B naar binnen te laten vallen die waterstofcyanide zouden afgeven. Hij had die dag een ereplaats, want zelden zou hij zo'n voornaam publiek hebben, en hij was waarschijnlijk even zenuwachtig als iemand aan de start van een derby.

Tegen vijf voor negen was de spanning bijna ondraaglijk geworden. De soldaat met het gasmasker speelde wat met z'n dozen met capsules. De boel onder hem was tot de nok toe gevuld. Maar de Reichsführer was in geen velden of wegen te bekennen. Hij was vertrokken om te ontbijten, samen met commandant Höss.

Ergens rinkelde een telefoon. Alle hoofden draaiden in die richting. Een onderofficier rende naar de officier die de leiding over de hele operatie had. Diens gezicht verstijfde, maar hij zei geen woord.

De boodschap was: 'De Reichsführer is nog niet klaar met ontbijten.' Iedereen ontspande zich iets. Toen ging de telefoon nog een keer over. Weer haastte een zwetende onderofficier zich naar z'n meerdere. Weer een boodschap. De bevelhebberende officier vloekte in zichzelf, en mompelde iets tegen de mannen van dezelfde rang die om hem heen stonden.

De Reichsführer, zo leek het, zat nog steeds aan z'n ontbijt. De SS'er op het dak ging op zijn hurken zitten. De mensen in de gaskamers hadden tegen die tijd wel door wat een douche in Auschwitz betekende, en raakten in paniek. Ze begonnen te schreeuwen, te krijsen en op de deur te bonken. Maar niemand die buiten stond hoorde hen, want de nieuwe gaskamers lieten niet alleen geen gas, maar ook geen geluid door.

En zelfs als ze te horen waren geweest, had niemand er aandacht aan besteed. De SS'ers hadden zo hun eigen zorgen. De ochtend sleepte zich voort en de boodschappers kwamen en gingen. Tegen tien uur was het marathonontbijt nog steeds aan de gang. Tegen halfelf waren de SS'ers vrijwel immuun geworden voor vals alarm en de man op het dak bleef zelfs op z'n hurken zitten als de telefoon overging.

Maar tegen een uur of elf, precies twee uur te laat, kwam een auto aangereden. Himmler en Höss stapten uit en bleven een tijdje staan kletsen met de aanwezige officieren. Himmler luisterde aandachtig terwijl ze hem de gang van zaken tot in de details uitlegden. Hij kuierde naar de verzegelde deur, gluurde terloops door het kleine, dikke observatieraam naar de wriemelende lichamen achter de deur en liep terug om z'n ondergeschikten nog wat vragen te stellen.

Maar uiteindelijk was alles klaar voor de start. Een scherp bevel werd gegeven aan de SS'er op het dak. Hij maakte een rond deksel open en liet vlug de capsules vallen op de hoofden onder hem. Hij wist, iedereen wist, dat de warmte van de

opeengepakte lichamen ervoor zou zorgen dat de capsules in een paar minuten hun gas zouden afgeven; en dus sloot hij het deksel weer snel.

Het vergassen was begonnen. Na een tijdje gewacht te hebben om het gif de gelegenheid te geven zich goed te verspreiden, nodigde Höss zijn gast beleefd uit om nog eens door het raampje te kijken. Een paar minuten lang keek Himmler naar binnen, duidelijk onder de indruk, en wendde zich toen met hernieuwde belangstelling tot de commandant met een nieuw stel vragen. Hij leek tevreden met wat hij gezien had en het had zijn humeur opgevijseld. Hoewel hij slechts zelden rookte, nam hij een sigaret aan van een officier en lachte en maakte grapjes terwijl hij hem wat onhandig oprookte.

Dat de sfeer nu wat meer ontspannen was, betekende echter niet dat de wezenlijke zaken vergeten werden. Verschillende keren verliet hij het groepje officieren om door het raampje te kijken hoe de zaken ervoor stonden. En toen iedereen die binnen was, dood was, volgde hij met veel belangstelling de gang van zaken die volgde.

Met speciale liften werden de lichamen naar het crematorium gebracht, maar ze werden niet onmiddellijk verbrand. Eerst moesten de gouden tanden verwijderd worden. Het haar, dat gebruikt werd om de koppen van de torpedo's waterdicht te maken, moest van het hoofd van de vrouwen afgesneden worden. De lichamen van de rijkere Joden, die al vooraf gemerkt waren, moesten apart gehouden worden om ze open te snijden, voor het geval ze slim genoeg waren geweest om juwelen – of misschien wel diamanten – in hun lichaam te verstopen.

Ja, het was een ingewikkeld werk, maar de nieuwe machinerieën liepen gesmeerd in de handen van de goed getrainde troepen. Himmler wachtte nog tot de rook boven de schoorstenen dikker begon te worden en keek toen op z'n horloge.

Het was één uur. Tijd voor de lunch dus. Hij schudde de hand van de officieren, beantwoordde nonchalant en opgewekt de groet van de lagere manschappen en klom terug in de auto, samen met Höss.

Auschwitz was in bedrijf. En op een schaal waarover kleine oude Yankel Meisel in verwondering en ongeloof z'n hoofd geschud zou hebben. Hij was nooit erg ambitieus geweest en het idee van zo'n gestroomlijnde massale vernietiging zou hem gewoon boven z'n pet zijn gegaan.

Maar goed, hij had dan ook nooit van de *Endlösung* gehoord, laat staan van de rol die Auschwitz daarin zou spelen.

Boek van het jaar • Echt geweldig • Nog nooit zo'n
indrukwekkend boek gelezen • Schokkend • Boeiend
vanaf de eerste bladzijde • Zelden een boek gelezen dat zo
mooi is • Onuitputtelijke overlevingsdrang en kracht • Nooit
de moed opgegeven • Absolute aanrader • Ongelooflijk verhaal •
Prachtig geschreven • Om nooit meer te vergeten • Afschuwelijk
mooi, goed en helder geschreven • Een beschrijving van de
grootste smet op de geschiedenis van de mensheid

– *lezersreacties op internet*

Dit is het waargebeurde, ontluisterende verhaal van kampgevangene Rudolf Vrba. Op 7 april 1944 lukt het hem uit Auschwitz te ontsnappen en met veel geluk weet hij uit handen van de nazi's te blijven. Zijn getuigenissen in de zogenaamde Auschwitz-Protocollen redden ten minste tweehonderdduizend Joden van een zekere dood.

Vrba (1924-2006) getuigde na de oorlog bij vele processen tegen de nazi's. Hij wist vervolgens uit het communistische Tsjecho-Slowakije naar Israël te vluchten. In 1960 vestigde hij zich in Groot-Brittannië, zeven jaar later emigreerde hij naar Canada. Daar werd hij professor in de farmacologie.

9 789401 905244

www.kosmosuitgevers.nl

KOSMOS

NUR 402/689
Kosmos Uitgevers
Utrecht/Antwerpen